

”De ska bara räkna in oss och skälla på oss”

Barnen berättar om pedagogens agerande och regler på deras utegård.

Helena Hansson

Camilla Svensson

**Examensarbete 15 hp
Förskolläraryrket 210 hp
Institutionen för Individ och Samhälle/Högskolan Väst
Vårterminen 2015**

Arbetets art: Examensarbete 15 hp, Förskolläraryrket

Titel: ”De ska bara räkna in oss och skälla på oss” Barnen berättar om pedagogens agerande och regler på deras utegård.

English title: ”They only count us in and yell at us” Children talks about the preschool teacher’s actions and rules at their preschool yard.

Sidantal: 25

Författare: Helena Hansson och Camilla Svensson

Examinator: Eva-Lena Haag

Datum: Augusti 2015, termin 6

Sammanfattning

Den variationsrika utegården har stor betydelse för barns utforskande, lärande och hälsa enligt tidigare forskning. Men även om en variationsrik utegård finns, så kan andra faktorer påverka barnens tillgång till och inflytande över den. Barn behöver utmanas med ett visst risktagande under säkra förhållanden, och de behöver få göra sina röster hörda, och enligt tidigare forskning kan pedagogens regler och förhållningssätt påverka detta. Vårt syfte var att utifrån barnens berättelser, undersöka om pedagogens förhållningssätt påverkar barns möjligheter till inflytande över sin utegård och sitt utforskande av den. Vi ville lyfta fram barnens tankar om vad de får och inte får göra på utegården, och har därför utgått från barnens perspektiv, detta innebär att det är barnens berättelser och handlingar som lyfts fram i studien. Genom att få förståelse för hur barnen upplever sin situation på utegården, så skapas det också möjligheter till att kunna förändra den. För att ta reda på barnens tankar om ämnet, så använde vi oss av metoden *walk and talk*, där det är barnen som leder de vuxna runt och berättar om olika platser, och som i vår studie var på barnens utegård. Vi använde oss också av *dockan som redskap*, som kan vara ett hjälpmedel för att underlätta kommunikationen med barnen. I vår studie intervjuade vi 23 barn mellan tre och fem år, i smågrupper om tre till fem barn i varje. Vårt resultat som grundar sig på barnens berättelser, visar på att pedagogens förhållningssätt påverkar barnens möjligheter på utegården, då de ofta inte är närvarande i barnens lek och därmed inte kan tillföra material för att utveckla leken eller utforskandet vidare. Barns inflytande och utforskande påverkas också av satta regler, då dessa stoppar barnens möjligheter till att göra sådant de i stunden vill göra.

Nyckelord: Barns inflytande, barns perspektiv, förskola, pedagogens förhållningssätt, regler och utegården

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	1
Våra utgångspunkter för studien	1
Forskningsöversikt	2
Utegården	2
Pedagogens förhållningssätt	3
Barns inflytande	5
Regler	7
Metod	8
Metodval	8
Urval av förskola och barngrupper	9
Genomförande	9
Etiska ställningstaganden	10
Databearbetning	10
Trovärdighet och tillförlitlighet	11
Resultat	11
Lek och medforskande	12
Regler, motstånd mot regler, säkerhet	13
Tillgång till material	14
Känns utegården utmanande, meningsfull och lockar den till utforskning?	15
Sammanfattning	16
Diskussion	16
Resultatdiskussion	17
Metoddiskussion	21
Slutsats och vidare forskning	22
Referenslista	23
Fördelning av arbetet	bilaga 1
Missivbrev	bilaga 2

Inledning

Tidigare forskning visar på att en variationsrik utegård hade stor betydelse för barns utforskande, lärande och hälsa. Men det är inte bara en variationsrik utegård som har betydelse för barns utforskande, lärande och hälsa. Andra faktorer som kan påverka detta är också regler, pedagogens synsätt på utegårdens möjligheter samt pedagogens förhållningssätt till olika situationer som uppstår tillsammans med barnens lek och utforskande. Vårt examensarbete kommer att fokusera på pedagogens förhållningssätt på utegården sett utifrån barnens perspektiv, samt vilka möjligheter till inflytande barn har på sin utegård. Ordet utegård betyder i vår studie, ett begränsat område runt förskolan för barns utevistelser. I flertalet av studier och forskning som vi har tagit del av om barns inflytande, så är det pedagogens erfarenheter och deras *barnperspektiv* som lyfts fram, och inte *barnens perspektiv*. Arnér (2009) framhåller att barn och vuxna kan ha olika syn på vad som är viktigt och betydelsefullt i förskolan. Vi vill därför lyfta fram barnens tankar om vad de får och inte får göra på utegården, genom deras eget berättande. Genom att det är barnens perspektiv som är i fokus så får vi möjlighet att ta del av hur de upplever sina möjligheter på utegården. Varför är då detta viktigt att ta reda på? Genom att få förståelse för hur barnen upplever sin situation på utegården, så skapas det också möjligheter till att kunna förändra den, till att bli en plats där de känner att de får inflytande och på så sätt kan känna meningsfullhet i den. Enligt lpfö98 (Skolverket, 2010) ska verksamheten utgå från barns intressen och erfarenheter och utegården ska utgöra en plats där de både utmanas och lockas till utforskande. Vi hoppas därför att vår studie ska medvetandegöra pedagogens förhållningssätt till utegårdens möjligheter, utifrån barnens sätt att se på det hela.

”De ska bara räkna in oss och skälla på oss!”. Dessa kommentarer fick vi när vi intervjuade några barn under vår pilotintervju, vilket vi menar säger en del om hur barn kan uppleva pedagogens agerande på utegården. Kommentarererna var så talande för vårt arbete, att de fick utgöra vår titel i examensarbetet.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka, utifrån barnens berättelser, om pedagogens förhållningssätt påverkar barns möjligheter till inflytande över sin utegård och sitt utforskande av den och i så fall hur.

- Vad berättar barnen om de regler som finns på utegården?
- Vad berättar barnen om pedagogens agerande på utegården?

Våra utgångspunkter för studien

Vi har använt olika teoretiska begrepp som utgångspunkter i vår studie. Begreppet *förhållningssätt* definierar vi till hur människor ser och förhåller sig till något. I vårt arbete är det främst pedagogens förhållningssätt som lyfts fram och inte barnens. Begreppet *medforskare* definierar vi i vårt arbete till en pedagog som är med i barnens utforskande och begreppet *inflytande* definierar vi till att människors röster blir hörda och de får möjlighet att påverka. I vårt arbete tar vi endast upp inflytandet mellan pedagog och barn. Begreppen förhållningssätt, medforskare och inflytande står i relation till varandra i vår studie. Pedagogens förhållningssätt står också i relation till vilket perspektiv de tar, om de utgår från ett barnperspektiv eller ett barns perspektiv. Begreppet *barnperspektiv* definierar vi till att vuxna tolkar barns tankar och handlingar och begreppet *barns perspektiv* definierar vi till att barn synliggör sina egna tankar och handlingar genom att de berättar utifrån sina egna upplevda erfarenheter. Vår huvudsakliga utgångspunkt i studien har varit barns perspektiv. I vår studie innebär det att vi har lyft fram barnens berättande för att synliggöra vad de tänker om pedagogens agerande och reglerna på utegården samt för att visa vikten av att ge barn

inflytande. Roos (2014) menar att det är svårt att ta ett barns perspektiv, till slut är det vi vuxna som tolkar barnen, men en sak hon anser att man kan göra är att lyssna på barnen och låta deras röster höras och detta är viktigare än att bara de vuxna tolkar barnen. Även Dolk (2013) menar att barnen ska få sina röster hörda och få vara mer delaktiga, vilket kan bidra till att öka jämlikheten mellan barn och vuxna i förskolan. Vi hoppas att vår studie kan bidra till detta genom att vi har utgått från ett barns perspektiv.

Forskningsöversikt

Utegården

En variationsrik utegård

Flera studier har kommit fram till att en variationsrik utegård innebär att gården är utformad med god tillgång av växtlighet och då främst buskar och träd, både kuperad och plan terräng, god tillgång av flyttbart naturmaterial och leksaker samt fasta lekredskap och gärna tillgång till vatten (Björklid, 2005; Engdahl, 2014; Grahn, 1997; Mårtensson, 2004; Änggård, 2012). En variationsrik utegård visade sig ha stor betydelse för barns utforskande, variationen gav barnen fler möjligheter till inspiration i sina lekar, barnen kunde också hitta en balans mellan att känna sig trygga, bli utmanade och inspirerade efter sin egen nivå samt möjlighet att kunna använda alla sina sinnen. Studierna visade även på vikten av mycket löst material, då de kan förflyttas av barnen själva till den plats där de vill leka, framförallt naturmaterial som förvandlas av barnen så att de passar in i den rådande leken. Vatten kan vara ett sådant material som har fler funktioner än ett och används flitigt av barnen i olika situationer. Barr, Nettrup och Rosdahl (2011) lyfter fram att vatten ofta upplevs som lustfyllt och spännande, vilket kan ge många nya möjligheter att bedriva naturvetenskapliga aktiviteter tillsammans med barnen. Utegårdens lekredskap fick större betydelse om gården inte innehöll en varierad terräng med träd och buskar, framförallt cykeln var ett viktigt material när utegårdens yta var begränsad (Grahn, 1997). Fasta lekredskap som gungorna visade sig ha stor betydelse för barnen, på så vis att dessa nämndes ofta som det roligaste på utegården samt att barnen ofta ritade av gungor i sina teckningar. Gungandet verkade utgöra en fascinerande aktivitet för barnen, genom att själv gunga men också genom att titta på hur gungorna påverkas av andra barns rörelser i dem (Mårtensson, 2004). Änggård (2012) poängterar vikten av verklighetstroga föremål för barn upp till tre år för att lära sig vad det är genom att undersöka dem och lära sig vad föremålet heter. Variation av material och en närvarande pedagog på utegården utgör därför en viktig del för att skapa utmaningar och lärande för alla barn efter sin nivå. En aspekt som tas upp av Barr m.fl. (2011) är att även om en utegård innehåller stor variation av material och annat att utforska, så är pedagogen länken mellan ett material och vad barnen kan lära sig och sätta ord på. Hur känner då barnen för olika platser på utegården, känner de meningsfullhet, kan de gå undan och blir de utmanade? Naturrika utegårdar skapar platser för barnen att gå undan i för att vila och finna ro, vilket har visat sig vara viktigt för barns koncentration, då de får en stund att smälta olika intryck (Björklid, 2005; Engdahl, 2014; Grahn, 1997; Mårtensson, 2004; Änggård, 2012). Meningsskapandet är en viktig del för att barn ska utforska en plats då de kan uppleva en plats på olika vis, detta betyder att variationen av platser är viktig för att skapa så många meningserbjudanden som möjligt på utegården (Engdahl, 2014; Änggård, 2012). Barr m.fl. och Änggård menar också att naturens terräng kan användas till så mycket mer jämfört med ett fast lekredskap med förutbestämda funktioner. I naturen är det barnens fantasi som sätter gränserna, de menar på att fasta lekredskap är så förutsägbara att barnen använder dem till det de är till för, till skillnad från en naturmiljö där inget är förutsägbart. Det är barnens erfarenheter och fantasi som får råda för platsens möjligheter.

Utgårdens betydelse för barns hälsa

Vad är det då som gör att barnens hälsa främjas av en variationsrik utegård? Genom att en variationsrik utegård erbjuder många olika möjligheter för barnen att använda kroppen på olika vis, så skapar det förutsättningar för en bra hälsa. Ericsson, Grahn och Skärbäck (2010) lyfter fram att en variationsrik utegård ger barnen bättre styrka, balans, koordination och koncentrationsförmåga. Författarna tar även upp att detta leder till en bra självuppfattning då barnen får lättare med motoriken och kan hänga med i lekar tillsammans med andra barn. Mårtenssons (2011) studie visade att barnen har ett känslomässigt förhållande till sin fysiska miljö, och förmodligen är det därför de har lätt för att känna en samhörighet med utemiljön och naturen. Detta kan bero på att barn är födda med ett behov av att fysiskt utforska sin omgivning och för att främja detta behövs en variationsrik miljö (Mårtensson, 2011). En variationsrik utegård kan mista sin betydelse för barnen, genom att pedagogerna har ett negativt förhållningssätt till utevistelsen, och har flera onödiga regler som sätter stopp för det fysiska utforskandet (Berkhuizen, 2014). En negativ aspekt som påverkar barns hälsa vid utevistelsen är UV-ljuset. Söderström, Boldemann och Mårtensson (2013) nämner i deras studie hur de yngsta barnen på förskolor blir mest utsatta för UV-ljus då de vill vara nära pedagogerna som i sin tur vill vara i solen. De äldre barnen däremot är mer självständiga och söker sig längre ifrån pedagogerna och hittar själva skuggiga platser att leka på. Vikten av pedagogernas förhållningssätt till utevistelsen visar sig alltså även här ha stor betydelse för barns hälsa. Den grundläggande hälsan kan påverkas negativt om barnen inte får möjlighet till eget inflytande (Boverket, 2015).

Utmaning eller säkerhetsrisk

Vad som kan vara en utmaning för ett barn kan utgöra ett risktagande för ett annat barn, vilket kan leda till att utmaningar för äldre barn hindras för att säkerställa yngre barns säkerhet. Boverkets nya rapport (Boverket, 2015), framhåller vikten av att barn behöver utmanas under säkra förhållanden men med ett visst risktagande. Rapporten är en vägledning för hur förskolans utegård kan planeras, utformas och förvaltas för att säkerställa detta. Denna vägledning har bland annat tagits fram i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och det FOMA-finansierade projektet *Lek inom lagens ram* där forskning bedrivs om barn och ungas utemiljöer. Boverkets mål med denna rapport är att tydliggöra utegårdens möjligheter, och betydelsen av den för barns utforskande, lärande samt hälsa, och syftet är att förbättra utegårdarnas miljö för alla barn, så att de under trygga former kan söka spänning i den. Utifrån Grahns (1997) studie framkommer det att förskolor med utegårdar som är alltför trygga och förutsägbara inte utgör tillräcklig utmaning för äldre barn vilket gör att de skapar sina egna risktaganden. Exempelvis kan barn ställa sig nära gungorna så att de kan bli på gungade, vilket oftast leder till konflikt mellan barn och pedagog och till nya uppkomna regler. Grahn poängterar att allt för många regler och krav på utegården om vad barnen inte får göra, belastar barnen så pass mycket att detta kan leda till att barnen slutar att lyssna på annan information, då deras koncentration går åt till att stänga ute alla regler och krav. Får barnen möjlighet att testa var sina egna gränser går i sitt utforskande av höjder och hög fart och andra risktaganden (Boverket, 2015)? Är det säkerheten som är grunden för alla de regler som uppkommer på förskolans utegård, eller kan det vara pedagogens förhållningssätt?

Pedagogens förhållningssätt

Engdahl (2014) analyserar bland annat sin studie utifrån sin egen tolkning av Björklids fyrfältsmodell, vilket utgår från att dela in relationen mellan barn, miljö och pedagog i fyra olika delar. Den första delen utgår från att utegården kan locka barn till lek och utforskande, men på grund av bristande planering av utegårdens miljö är risken stor för skada eller konflikter mellan barnen emellan. I den andra delen agerar pedagogen avvaktande på utegården men agerar stödande när barnen efterfrågar den, vilket kan ses som att barnen får inflytande över sina egna

val på utegården. Risken är att barn kan exkluderas från andra barn som då inte upptäcks när pedagogen inte är närvarande i barns lek. Den tredje delen utgörs av aktiva pedagoger, men med regler och gränser för vad barnen får göra och inte får göra, ofta beroende på brister i utemiljön, vilket leder till att barn inte kan leka överallt på grund av bristande säkerhet. Den fjärde delen utgörs av en pedagogisk utemiljö där pedagogerna inser vikten av barns inflytande, genom att de får vara med att utforma utegården tillsammans med pedagoger efter barns olika behov. De fyra olika delarna visar på så sätt hur utegårdens miljö formas av pedagogens förhållningssätt, regler och andra faktorer, vilket påverkar barns inflytande på utegården (Engdahl, 2014).

Pedagogers förhållningssätt tas upp i flera studier som viktigt för barns inflytande, utforskande, hälsa och även hur det påverkar samspelet mellan pedagog och barn (Arnér, 2006; Arnér & Tellgren, 2006; Berkhuizen, 2014). Förskolan ska sträva efter att ge barnen en förståelse för vad ett demokratiskt samhälle är och pedagogernas förhållningssätt har stor betydelse i läran om detta, eftersom barnens vardag styrs av de vuxna. Vikten av ett tillåtande förhållningssätt har visat sig i studierna, genom att det främjade utvecklingen av samspelet mellan barn och vuxna och även utvecklingen av barnens lek. Ett tillåtande förhållningssätt medför också att barnen vågar uttrycka sina åsikter och tankar. Det är en utmaning för vuxna att ge barn inflytande och att kunna se utifrån ett barns perspektiv, vuxna har mycket att lära av att samspela med barn. Det framkommer också i dessa studier att pedagoger är oroliga för att ge barn inflytande, de tror att det kommer skapa oordning och kaos och när de någon gång ger barnen inflytande är det över något som pedagogerna anser vara mindre betydelsefullt (Arnér, 2006; Arnér & Tellgren, 2006).

Arnér (2006) hänvisar till Vygotskijs tes om att barn letar efter nya händelser eller saker genom att använda sig av kreativa aktiviteter. Detta sätter hon i relation till pedagogernas föreställningar om vad inflytande är, nämligen att barnen ska få bestämma mer än pedagogerna gör, vilket Arnérs studie visade. Det framkom även att barnen bara bad om att få inflytande över saker som de kände var meningsfulla för dem, som att få vatten eller annat material till sin lek. Om nu pedagogerna upplevde att barnens försök till inflytande skulle betyda att de ville bestämma mer, så tror de kanske att detta skulle sätta käppar i hjulet för deras planering av verksamheten och deras ansvar för barnen. Det finns många traditioner och vanor som lever kvar i förskolan, bland annat att barnen inte skulle inkluderas i planeringen och deras åsikter och inflytande behövde inte genomsyra verksamheten som den ska idag, enligt läroplanens riktlinjer. Studiens resultat visade att när pedagogerna började säga mer ja än nej till barnens initiativ, samt att de reflekterade över konsekvenserna över det, förändrades deras förhållningssätt. De upptäckte även att barnen blev mer koncentrerade när deras lekar fick utvecklas med hjälp av pedagogernas tillåtande förhållningssätt. Barnen blev förvånade över att få ett ja istället för ett nej, på grund av att de var vana att oftast få ett nej på deras frågor. Man kan då undra varför barn så envist fortsätter att ställa dessa frågor om de redan vet att de förmodligen får ett nej till svar? En förklaring kan vara att barnen känner så starkt för sin lek, den är något meningsfullt för dem, och de ger inte upp chansen att få utveckla den. Det är viktigt som pedagog att tänka på att barn alltid söker efter mening och att det styr det de säger och gör. Detta får även betydelse för vad barnen får för inflytande, över det de tycker är meningsfullt (Arnér, 2006).

Berkhuizen (2014) tar upp att pedagogernas förhållningssätt till utevistelsen påverkas om barnen ska få de bästa förutsättningarna för att utvecklas och även för deras hälsa. Hon menar att utegården är till för ”fri lek” som är något som inte är planerat eller styrt av pedagogerna, där barnen ges eget inflytande. I motsats till detta anser Barr m.fl. (2011), som startat en

naturförskola och utgår från naturen som arbetssätt, att den ”fria leken” inte är fri utan det är pedagogerna som skapar förutsättningarna för barnens lek efter vad de tror att de vill leka med. Oftast blir detta material som cyklar, gungor, spadar, hinkar med mera, detta skapar en liten variation av material för barnen som pedagogerna hänvisar dem till, den ”fria leken” blir på så vis inte fri.

Barns inflytande

Begreppet inflytande betyder att barnen ska kunna påverka sin vardag på förskolan, samt att pedagogerna ska kunna använda sig av barnens initiativ och idéer för att utveckla planeringen av verksamheten. Det handlar även om att ge barnen en röst eftersom pedagogerna har makt att bestämma om barnen ska få göra sig hörda och respekteras, eller inte (Arnér, 2006). Barn ska få möjligheter till inflytande, fatta egna och kloka beslut för sig själva och för andra. De ska få möjlighet att utveckla bra relationer med både vuxna och barn och bli självständiga människor. Det är därför viktigt att barnen får uppleva att de verkligen får inflytande i vardagen på förskolan. Verksamheten ska skapa en tillåtande miljö för barnen utifrån deras perspektiv och med hjälp av deras inflytande och medverkan, göra sina röster hörda. Det blir en skillnad mellan vuxnas och barns kultur där de vuxna har svårt att ta ett barnperspektiv och därmed får svårt att förstå barns kultur. Förskolan planeras ofta utan inflytande av barnen, och man tar ofta inte hänsyn till deras tidigare erfarenheter eller till deras funderingar om planeringen. Om barnen själva påbörjar en problemlösning händer det att pedagogerna avbryter och tar över och fortsätter utifrån ett vuxenperspektiv. Pedagogerna har svårt att se hur barnens påverkan kan främja lärandet (Arnér, 2006).

Under åren 2009-2012 inleddes och utvecklades projektet *Fördel Barn*, vilket var en satsning för att utveckla metoder som skulle främja barns möjligheter till delaktighet och inflytande i förskolan. Projektet involverade pedagoger och barn mellan ett och sex år, och gick ut på att hitta metoder för att öka barns inflytande och delaktighet på utegården. Pedagogerna blev under projektet skickliga att lyssna på barnens strategier genom att vara nära dem, samt att ge barnen fler material för större valmöjligheter, genom att bland annat tillföra vatten och löst material som brädor och plank (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011). Men vad händer då med de yngre barnens inflytande om inte pedagogen finns i närheten och kan vara lyhörda på barnens kroppsspråk på vad de vill göra? Engdahl (2014) tar upp som ett exempel att om pedagogen inte står vid gungorna så blir de yngsta barnen automatiskt utestängda från denna aktivitet, där ingen ser vad de vill göra. Engdahl (2014) och Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2011) lyfter vikten av att vara nära barnen för att kunna ge dem inflytande. Ribaeus (2014) menar däremot, att när barn kan röra sig på en stor yta så får de mer inflytande över sina egna aktiviteter, detta på grund av att de har fler ställen att vara ifred på och det blir svårare för pedagogerna att ha uppsikt och därmed minskar deras styrning över barnen. Att kunna gömma sig verkar vara viktigt för att barnen ska kunna skapa sin egen tillvaro där ingen annan stör dem. I studien visade det sig att barnen i dessa situationer var mer koncentrerade på leken och hade inflytande över den (Ribaeus, 2014). Barn behöver ha en utegård som är variationsrik med mycket natur, vilket stimulerar deras sinnen, och att de kan känna att de har inflytande över sina lekar för att ta dem dit de vill. Är inte utegården planerad för något särskilt ändamål, kan barnen forma den, till vad de vill använda den till (Barr m.fl., 2011; Eriksson Bergström, 2013).

Boverket (2015) trycker på vikten vid utformning eller förändring av utegården, att man vet vem den är till för, då barnen påverkas av våra beslut. De tar också upp vikten av att tillfråga barnen då det är de som är experterna över utegården om hur den används idag och vad de vill kunna göra där. Boverket (2015) tar också upp vilka regelverk som finns om barns inflytande för utegården, vilka är barnkonventionen, skollagen och läroplanen samt PBL plan och

bygglagen, där vikten ligger i att lyssna på vad barnen har att säga. En situation som beskrevs i Engdahls (2014) studie visar på att barnkonventionens artikel 12, vilket innebär att barn ska lyssnas på i sådant som berör dem, inte följdes. Situationen handlade om att barnens klätterträd på utegården hade beskurits utan att tillfråga barnens åsikter om det hela, därmed hade "bra grenar" tagits bort för att kunna klättra upp i trädet enligt barnen, som hade varit väldigt upprörda över att de inte hade blivit tillfrågade om det hela (Engdahl, 2014). Det finns för få studier där barnen får komma till tals om utegården, och som även poängterar vikten av att de får göra detta, då barnen också vill vara med och bestämma över sin vardag på förskolan. Däremot finns det desto fler studier om elevers inflytande i skolan (Arnér, 2006; Engdahl, 2014). Barn bör få möjlighet att påverka sin egen situation på utegården, genom att de ges inflytande så att de känner att tillvaron är meningsfull för dem och att andra lyssnar, vilket är viktigt i ett demokratiskt samhälle (Boverket, 2015; Cele, 2006). Vad upplever då barnen som meningsfullt?

Barn söker mening med allt, och platser är också något meningsfullt för dem, platser som lockar barnen till utforskning får dem att känna självförtroende, kontroll och frihet (Cele, 2006). För barn krävs det väldigt lite för att en plats ska bli meningsfull för dem, det räcker kanske med att klippa bort lite gräs eller flytta några pinnar eller stenar, det kan vara så små detaljer att vi vuxna kan ha väldigt svårt att se eller förstå det. Barns självständighet är också viktig för deras välmående, de ska få möjlighet att få röra sig fritt och utforska platser när de leker. Vuxna använder oftast analys eller logiskt tänkande för att förstå sin omvärld, medan barn upptäcker och förstår sin omvärld genom kroppen. De rör, luktar, smakar, klättrar, gungar, klappar och böjer saker. De kan använda lukten för att orientera sig, de kan balansera på saker, de hoppar i vattenpölar och tar av sig skorna för att känna gräset (Cele, 2006). När barn får möjlighet att utforska, springa omkring och klättra skapar de ett samspel mellan sig själva och sin omgivning (Änggård, 2008). Barn ser på föremål utifrån vad de kan erbjuda och användas till, på så sätt kan de se sin värld som användbar och meningsfull. Barn som har en naturrik utegård visade sig ha lättare att fantisera i sina lekar. Barnen hade även lättare att hitta enskilda platser att kunna leka ostört på, och de fick tillåtelse och möjlighet att flytta på material från plats till plats, vilket kan medföra att leken inte behöver avbrytas. Utegårdar med fler planerade lekredskap, är förknippade med vissa aktiviteter och lekarna blir bundna till specifika platser på gården (Änggård, 2008). Leken kan vara så starkt meningsfull för barnen att de inte vill ge upp möjligheten att få fördjupa den, därför kan ett barn fortsätta att fråga, även om de vet att de brukar få ett nej (Arnér, 2006; Arnér & Tellgren, 2006). Det som pedagogerna bestämmer att barnen ska göra i förskolan kan anses som tröttsamt och tråkigt av barnen. Saker som de måste upprepa gång på gång eller som att sitta stilla är sådant som inte upplevs som meningsfullt av barnen, de vill använda sin kreativitet och bli inspirerade. Om barnen fick mer inflytande i verksamheten skulle både inspirationen och kreativiteten gynnas (Arnér & Tellgren, 2006). Hur kan vi då ta reda på om barn ges inflytande och känner meningsfullhet i sin utegård eller inte?

För att förstå barns perspektiv om hur de tänker om sin utegård kan man använda sig av metoderna vandringssturer, barnsamtal och barnintervjuer. Vandringssturer, som också kan kallas för *walk and talk* metoden, innebär att barnen visar runt en vuxen och berättar vad de gör på olika platser och vad de får och inte får göra, detta sätt blir ett naturligt berättande i den rätta miljön, där det är den vuxne som lyssnar på barnen (Boverket, 2015; Engdahl, 2014; Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011). Det visar sig att barnen gärna vill berätta om sin utegård och gör detta med stor iver, genom att konkret förevisa olika platser, material, lekar och berätta om de regler som finns på utegården för de vuxna (Engdahl, 2014; Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011). Ett annat sätt för att ta reda på barns favoritplatser eller platser där de inte brukade leka, var att låta barnen fotografera dessa ställen för att sedan berätta om bilderna, detta förfaringsätt

visade på att gungorna utgjorde en favoritplats (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011). Även om barnen berättar att de bestämmer över sin lek, så kan leken påverkas genom vad barnen erbjuds för möjligheter på utegården, och vad de tillåts att göra där av pedagogerna. Det finns således en maktstruktur mellan barn och vuxna, vilket innebär att pedagogens förhållningssätt och regler kan medverka till att barns inflytande blir villkorat (Boverket, 2015; Engdahl, 2014; Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011).

Regler

När barn har fått berätta om sin utegård så framgår det av flera studier, att de uttrycker att det är pedagogen som bestämmer och därmed sätter regler för vad de får göra och inte göra (Arnér & Tellgren 2006). Även om en pedagog tar barnens perspektiv på ett bra sätt, tar de ändå för givet att, det pedagogen säger är det som gäller. Villkor som barnen ansåg och påverkades positivt av, var att få känna sig respekterad och hörd av de vuxna, få leka ifred när de ville det, samt att det inte skulle vara så många regler i förskolan (Arnér & Tellgren 2006). Det har även framgått att barn inte alltid berättar för de vuxna om sina tankar och reflektioner eftersom de tycker att reglerna redan är satta och att de vuxna ändå inte brukar ta sig tid till att lyssna på dem (Arnér & Tellgren 2006). Barnens förklaringar till varför de inte får bestämma eller prata, är att pedagogerna vet och kan mer än dem själva, de vet vad som är bäst för dem. Barn har egna normer och regler i sin lek som de vuxna inte är insatta i, och ofta sätter de vuxna egna regler i leken som förstör för barnen. Det visar sig även att barn ändrar på gällande regler i verksamheten så de ska blir lättare att förstå (Arnér & Tellgren 2006). Regler upplevs av barn att det är sådant man *inte* får göra (Arnér, 2006). Barns upplevelse av att de inte får bestämma över sig själva kan leda till att de går längre bort från de vuxna för att därigenom öka sitt eget inflytande (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011). I Fønnebø och Nordahl Rolfsens (2014) studie, berättar barnen om regler som minskar deras tillgång till vissa platser. Det framkom av barnen att de lekte mest på framsidan, men vid en närmare undersökning så visade det sig att de inte fick ta med leksaker till baksidan, vilket kan ha bidragit till barnens val av plats att leka på (Fønnebø & Nordahl Rolfsen, 2014). I Engdahls (2014) studie, såg barnen det som självklart att det är pedagogen som bestämmer, men att de önskade få bestämma lite mera. De ansåg dock att de fick bestämma vad och var de skulle leka. Det fanns dock begränsningar på vad de fick leka, och var de kunde vara och leka utifrån barnens ålder. Dessa regler var de flesta barnen mellan tre och fem år väldigt medvetna om, och de anpassade sig till vissa regler, medan det gjordes motstånd mot andra (Engdahl, 2014). Engdahl (2014) tar upp en situation där flera pojkar uttrycker att de inte fick slåss eller leka krig för de vuxna, men barnen lekte dessa lekar ändå, då de menade på att det bara var på lek. Andra regler som de vuxna hade bestämt enligt barnen, i studien, var att de äldre barnen inte fick springa bland de yngre, behövde ta egen fart på gungan om de ville gunga eller fick bara vara på ett visst tak om de kunde klättra upp dit själva (Engdahl, 2014). Barnen berättar att i lekstugan finns fler regler att följa som de vuxna har bestämt, bland annat vill barnen ta in material utifrån, till lekstugan, och även ta ut saker som finns i lekstugan, men det får de inte för pedagogerna (Ribaeus, 2014).

Hur ser pedagogen på de regler som finns på utegården? Det finns oskrivna regler i förskolan som styr pedagogernas förhållningssätt till barnen, som att alla ska behandlas lika och rättvist. Detta betyder att de inte ska ge varken positiv eller negativ uppmärksamhet för barnens personlighet. Pedagogernas egna åsikter och ställningstaganden får svårt att komma fram. Många av reglerna på förskolorna har funnits länge och gått i arv. Rutiner och regler inom förskolan verkar vara en stark tradition som styr stor del av verksamheten, detta medför begränsningar för barnens lek (Arnér, 2006). Vid intervju med pedagoger framkom det att vissa regler bara fanns där, såsom att lekmaterial inte fick flyttas mellan olika arealer på gården, men

de visste själva inte varför och hade inte tänkt på att ifrågasätta denna regel (Fønnebø & Nordahl Rolfsen, 2014).

Vilka konsekvenser kan dessa regler leda till för barnen? Att följa regler verkar pedagogerna vara noga med, vilket kan medföra att de missar att se andra mer gynnsamma alternativ. Förskolan ska ses som en meningsskapande kontext för barnen där de kan ha ett aktivt samspel med varandra och pedagogerna, de ska få chans att överskrida de gränser som finns i verksamheten om det behövs för att skapa mening. Genom att ha ett tillåtande förhållningssätt till barnen ges de möjligheter till eget ansvar och inflytande, ett bemötande som istället styrs av för mycket regler och styrande hindrar barnen från detta och medför även begränsningar för barnens lek (Arnér, 2006). Det är viktigt att barn får möjligheter till lek men hur de leker beror på platsen och de vuxnas förhållningssätt (Cele, 2006). Det verkar vara vanligt för barnen i förskolan att bli avbrutna i deras lekar för att istället göra saker som de vuxna bestämt. Detta kan hindra deras inspiration och kreativitet. Pedagogernas förhållningssätt till barnens lek är oftast negativt för barnen, pedagogerna förstår inte tydligt vad det är barnen ska göra och då ges inte heller tid, material eller utrymme för att de ska kunna genomföra den lek de tänkt sig (Arnér & Tellgren, 2006). När pedagogerna blev mer tillåtande till barns utforskande, vilket utgjordes av att många regler togs bort efter att de diskuterat igenom dessa i arbetslaget, på så sätt fick barnen ett större ansvar där pedagogerna vågade lita mer på dem. Där det kunde uppstå risker så gällde det för pedagogerna att finnas till hands, istället för att sätta upp en regel för barnen (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011). Pedagogens förhållningssätt, regler och rutiner kan påverka barns utforskande, lek och lärande, genom att sådant som hade betydelse för barnen, hade en annan betydelse för de vuxna (Fønnebø & Nordahl Rolfsen, 2014). Pedagogers förhållningssätt och uppsatta regler på utegården på vad man kan leka och göra, påverkar barns inflytande i vardagen (Engdahl, 2014).

Metod

Metodval

Eftersom det var barnens tankar, genom deras eget berättande, som var det viktigaste i vår studie så utgick vi ifrån kvalitativ metod som används om man vill förstå människors tankar, reaktioner eller hur de resonerar och när man vill hitta och förstå mönster i sin studie (Trost, 2012).

Vi använde oss av en ”platsaktiv” intervjumetod som också kan gå under namnet *walk and talk*. Denna metod innebär enligt Cele (2006), att barn får visa runt på gården och berätta om sina olika platser för lek, detta kan göra att de har lättare för att kommunicera tid, de kan berätta mer om dåtid och inte bara om nuet. När barnen går runt till olika platser kommer olika händelser fram när de känner igen sig, vilket troligen inte hade hänt vid en vanlig fråga-svar dialog. Det är även viktigt att barnen får känna att det är de som leder aktiviteten, vilket de får göra under denna intervju, det blir ingen maktsituation för barnen utan mer som en dialog. Det kan vara svårt att reflektera över barnens platserfarenheter om man inte själv befinner sig tillsammans med barnen på den specifika platsen (Cele, 2006). Vårt val av denna metod utgörs av att barnens perspektiv kan lyftas fram genom deras egna berättelser och handlingar, tillskillnad om vi hade utfört observationer där våra egna erfarenheter tolkar vad vi ser.

Under vår intervju på utegården, använde vi även oss av metoden *dockan som redskap*. Forsberg Ahlcrona (2012) menar på att dockan som redskap har betydelse för att underlätta kommunikationen för barn på förskolan. Vårt val att använda oss av denna metod var att dockan Charlie skulle bli ett medel för att få barnen att öppna sig och berätta. Dockan Charlie kan också gå över gränserna och ställa frågor till barnen, utan att det blir konstigt. Till exempel att dockan

Charlie hittar en gunga och frågar vad barnen använder den till. Detta kan göra det lättare att få tillgång till barnens berättande och göra att intervjun upplevs som mer lustfylld för barnen, då de kan berätta om sin utegård både för oss och för dockan, och hjälpa dockan Charlie till rätta på utegården.

Vi valde semistrukturerad intervjumetod, för att kunna ställa frågor som svarade på vårt syfte, utifrån barnens berättande, i stället för att ha strukturerade frågor där man inte kan vara flexibel. Semistrukturerad intervju betyder att de intervjuade får möjlighet att berätta fritt utifrån ett tema som finns förutbestämt (Patel & Davidson, 2011). När vi gjorde våra intervjuer på utegården, så spelades dessa in genom ljudupptagning av oss båda. Genom att båda spelade in kunde vi följa med barnen åt varsitt håll om de ville visa något på egen hand, utan att förlora information, och som hjälp vid transkriberingen då många andra ljud kan påverka vad som kan höras på ljudupptagningen. Vår tanke var också att göra fältanteckningar som stöd för våra ljudinspelningar, men på grund av regn under våra intervjuer blev detta förfarande omöjligt att genomföra. Ljudinspelning är ett bra sätt där man inte behöver avbryta intervjun för att man måste skriva, och då låta barnen vänta, men nackdelen med ljudinspelning kan vara att det finns mycket bakgrundsljud som gör det svårt att höra vid transkriberingen (Löfgren, 2014). Vårt mål under insamlingen av data, var att intervjuerna skulle kännas som en rolig och intressant dialog mellan oss och barnen, att de kände att vi lyssnade på dem och vad de hade att säga, mer än att de skulle känna att vi ville ha ett visst svar från dem. Vi valde att fokusera på barnens berättelser och inte på deras kroppsspråk.

Urval av förskola och barngrupper

Vi gjorde ett aktivt urval av förskolorna utifrån informationen på deras hemsidor, om huruvida de arbetade med inflytande eller inte, och hur de beskrev sin gård och vad den betydde för dem. På detta sätt ville vi ta reda på om förskolans visioner om inflytande stämde överens med hur barnen upplevde dessa. Vi kontaktade fyra förskolor, men endast två förskolor, Dinosaurien och Björktrasten (fiktiva namn), erbjöd sig att medverka i vår studie. De förskolor som medverkade till vår datainsamling, skiljde sig från varandra genom att Dinosauriens förskola beskrev på sin hemsida att utegården var variationsrik och att de lyssnade på varje barns behov, Björktrastens förskola nämnde delaktighet och pedagogisk miljö där barnens utforskande främjas.

I barngrupperna för intervjuerna valde vi att endast ha med barn över 3 år, på grund av att de yngsta barnens berättande kunde bli svårtolkade. Sedan var det barnen och pedagogerna själva som gjorde det slutliga urvalet över vilka som kunde delta.

Genomförande

En vecka innan själva intervjuerna så lämnades missivbrev (Bilaga 2) ut till pedagogerna på förskolorna Dinosaurien och Björktrasten, för samtycke från barnens vårdnadshavare. När vi sedan kom tillbaka till förskolan för att intervjua, fick vi tillbaka vårdnadshavarnas samtycken för de barn som skulle delta. Pedagogerna informerade oss om att de hade förberett barnen på vår ankomst, och berättat att vi ville att barnen skulle visa och berätta för oss om sin utegård. Barnen som kom från olika avdelningar hade delats in i mindre grupper på 3-5 barn i varje av pedagogerna, totalt intervjuades 23 barn. Pedagogerna på båda förskolorna tillfrågade oss om de skulle vara närvarande vid rundvandringen, vilket vi avböjde. Detta val gjorde vi för att barnen inte skulle bli påverkade av att deras ”fröknar” lyssnade på vad de hade att berätta. Varje barn i grupperna tillfrågades om de ville delta och om det gick bra att vi spelade in vad de hade att berätta, alla uttryckte att de ville vara med. Vi berättade också att de när som helst under rundturen kunde avbryta om de inte ville vara med längre och visa sin utegård. Dockan Charlie

presenterades vid olika tidpunkter för barngruppen, då vi utgick från hur lätt barnen hade för att kommunicera med oss i starten av rundturen.

Vid Dinosauriens förskola kunde vi gå runt med varje grupp ensamma på utegården, då övriga pedagoger och barn var inne under tiden. Vi började med att tillfråga barnen om de kunde visa oss sin favoritplats på utegården, vilket blev en bra start på vår intervju då barnen visade stort intresse för detta. Därefter var barnen själva ivriga att visa och berätta om de olika platser där de lekte på utegården. Barnen visade konkret hur lekarna gick till och vad man kunde göra vid olika platser. Både vi och Charlie ställde följdfrågor till barnen utifrån vad de berättade, för att på så sätt få fram deras tankar om det som rör vår studie. Gruppintervjuerna tog allt ifrån 20 till 45 minuter, beroende på barnen och verksamhetens rutiner.

Vid Björktrastens förskola kunde vi inte vara ute ensamma på utegården med våra grupper, då pedagogerna önskade att vi kom under deras utevistelsetid. Detta påverkade vår studie genom att andra barn lockade på vår uppmärksamhet vilket ledde till att vår ljudupptagning blev svårare att tyda. Vi började med att tillfråga barnen om de kunde visa oss sin favoritplats på gården. Barnen i en av grupperna visade sig vara tystlåtna och avvaktande i början, men som vi fick igång genom att använda dockan Charlie. Genom att barnen inte var lika ivriga att själva visa oss runt på utegården som på första förskolan, fick vi ibland komma med förslag på platser dit vi kunde gå. Den enda platsen vi kände att de var ivriga att visa oss, var på en utegård som tillhörde de yngsta barnen, där en stor sandlåda fanns som de inte hade på sin egen utegård. Under vår rundvandring så ställde dockan Charlie och vi följdfrågor till barnen utifrån vad de berättade, för att få fram barnens tankar om sådant som rör vår studie. Intervjuerna tog ca 30 minuter vardera.

Etiska ställningstaganden

Vi har följt Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer när vi framställde vårt missivbrev (Bilaga 2), till vårdnadshavarna, och begärde samtycke om deras barn fick delta i vår studie. I brevet informerade vi om vad vårt arbete handlade om och hur vår intervju skulle gå till väga. Vi betonade att barnens deltagande var frivilligt, och att vi skulle förklara detta för dem, samt att de när som helst kunde gå därifrån. Vidare tog vi upp att barnen samt förskolan skulle bli anonyma i vårt arbete, och att vårt resultat enbart skulle användas i forskningsändamål. Då vi använde oss av ljudinspelning nämnde vi även detta och att det skulle raderas när arbetet var färdigt och godkänt. En del i vårt genomförande var att vi försökte vara lyhörda för barnens signaler, både i ord och i kroppsspråk, för att upptäcka när de tyckte att det räckte.

Databearbetning

Vi har utgått från fyra olika kategorier, vilka har utgjort vårt analysverktyg, för att ta reda på vad barnen berättar om pedagogens agerande och regler på utegården.

- **Lek och medforskande** (Är pedagogen med och leker och utforskar tillsammans med barnen?)
- **Regler, motstånd mot regler, säkerhet** (Vilka regler visar sig finnas?)
- **Tillgänglighet till material** (Saknar barnen material eller tillgången till sådan?)
- **Känns utegården utmanande, meningsfull och lockar den till utforskning?** (Är den lustfylld och utmanande?)

Dessa kategorier har vi skapat utifrån våra två frågeställningar för att på så sätt kunna lyfta fram barnens berättelser på ett mer detaljerat sätt. När ett samtal ska analyseras är det viktigt att det

finns en tydlig beskrivning av de olika kategorierna man delat in samtalen i och vad de står för, för att skapa en förståelse för andra läsare på vilket sätt vi tänker om varje kategori (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2012).

Vi transkriberade våra ljudinspelningar på ett sådant sätt som var relevant för vår studie. Efter att vi hade transkriberat dem, kategoriserade vi in barnens svar vi fått i de fyra kategorierna vi skapade utifrån våra två frågeställningar. Vi använde oss av färgkodning för att på ett tydligt sätt se vilken kategori de tillhörde. Därefter sammanfogade vi varje färg för sig för att lättare se återkommande mönster utifrån barnens svar i varje kategori. Vi ställde frågor till vårt insamlade material som: Har vi sett att förhållningssättet påverkar? Hur påverkar det i så fall? Dessa blev grunden till vårt resultat. Sedan jämförde vi vårt resultat med tidigare forskning, t.ex. vad säger tidigare forskning om pedagogers förhållningssätt till utegården kan hämma barns utforskande av den, har vi då sett detta i vår undersökning? Vi ställer oss också frågan om vi har upptäckt något som inte framkommer av tidigare forskning. Dessa blev grunden till vår resultatdiskussion.

Trovärdighet och tillförlitlighet

För att visa att barnens svar var äkta var vi noga med att ställa följdfrågor för att se om barnen höll fast vid sina svar, vilket ökar trovärdigheten på vår studie. Om barnen håller fast vid ett svar och inte ändrar på det vid en följdfråga, så får man anse att barnets svar är genuint. Tillförlitligheten är beroende på de frågor som ställts och hur man lyckas följa upp barnens svar med följdfrågor, så att barnen inte svarar bara på det de tror att vi vuxna vill höra, eller att vi har ställt ledande frågor (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2012).

Resultat

Vårt resultat bygger på barnens berättelser från två förskolor med skillnader i variation på utegårdarna. Dinosauriens förskola har en variationsrik utegård, på den begränsade ytan finner man både berg, träd, cyklar, sandlåda, fasta lekredskap och diverse lösa lekredskap. Björktrastens förskola hade stor yta men denna var trots sin storlek inte så variationsrik. Där fanns en kamratgunga, klätterställning med rutschkana, balansbana, cyklar och lite löst lekredskap, förövrigt bestod ytan av asfalt, grus och få träd och berg. Dinosauriens förskola beskrev på sin hemsida att deras utegård var variationsrik och att de lyssnade på varje barns behov. Utifrån vad vi själva såg på utegården så kan vi hålla med om att den var variationsrik, däremot uttryckte barnen att pedagogerna inte alltid var närvarande, vilket medför att de inte kan lyssna på varje barns behov och därmed inte är medforskare. Björktrastens förskola beskrev på sin hemsida delaktighet och pedagogisk miljö där barnens utforskande främjas. Utifrån barnens berättelser så upplevde de att pedagogerna inte var delaktiga i deras lek, då de mest bara gick och gick på utegården och hade koll, vilket också visar att pedagogerna inte är medforskare i barnens utforskande. Vad gäller den pedagogiska miljö där barns utforskande främjas, så kan det tolkas utifrån barnens berättelser att det är pedagogisk miljö sedd utifrån ett vuxenperspektiv/barnperspektiv och inte hur barnen själva upplever miljön, alltså utifrån ett barn perspektiv. Barnen saknade både vanliga gungor, sandlåda med verklighetstroga leksaker i samt en svårare klätterställning.

Lek och medforskande

Lekarna som barnen berättade om, utgjordes av två olika varianter. De lekar som skedde i bergen och vid träden, utgjordes av mer fantasi där vi inte såg någon koppling till någon specifik saga eller plats. Däremot visade det sig att deras lekar vid de fasta lekredskapen utgjordes av deras eller andras erfarenheter av olika platser eller ifrån sagornas värld. Några barn berättar om vad de lekte vid rutschkanan.

Barn: Ja, ibland så leker vi Liseberg här.
Vi: Ja, det passar ju!
Barn: Så jobbar en här, och en jobbar här uppe och en jobbar här och mäter.
Vi: Ja, att man är tillräckligt lång ja. Får alla åka där då?
Barn: Ja.
Vi: Vad kostar det då?
Barn: Inget.
Vi: Inga kronor.
Barn: Jo, det kostar tusen kronor.
Vi: Men är det något som saknas här på Liseberg, som ni skulle behöva?
Barn: Jag skulle vilja ha riktiga karuseller.

En fantasilek som fanns uppe i bergsdelen handlade om detta.

Barn: Ja, och vill du se den bästa?
Vi: Ja!
Barn: Hon vill se vårt gevärställe!
Vi: Gevärställe!
Barn: Ja, här är gevärstället.
Vi: Vad gör man här då?
Barn: Man sparkar av saker.
Vi: Så här?
Barn: Ja, och här är saker, som man som tjuvar ställer fram.
Vi: Ok!
Barn: Man ställer fram där för tjuvar, för det ska vara en bomb som kan sprängas.

Barnen berättade att fröknarna ibland var med och lekte deras lekar eller var med och utforskade, vilket barnen tyckte var kul, dock önskade alla barnen att fröknarna lekte med dem oftare, och inte bara hade koll på dem eller att de bara gick runt på utegården. Ett barn uttryckte det så här.

Vi: Leker fröknarna med er.
Barn: Nä, de leker inte med oss, de bara går och går.
Vi: De bara går!
Barn: Det är tråkigt.
Vi: Vad tycker ni att de ska göra då?
Barn: Att de ska leka med oss.
Vi: Men vad gör fröknarna på gården då?
Barn: De bara går.
Vi: Varför då tror du?
Barn: Kollar vad vi gör.
Vi: Hur känns det då?
Barn: Tråkigt.

Flera barn uttryckte att de vill leka med fröknarna på ett liknande sätt, vilket kan tolkas som att barnen anser det viktigt att få dela sina upplevelser med fröknarna. Denna uppfattning styrks av barnens engagemang och iver att förevisa oss sin utegård, vilket kan betyda att utegården utgör en plats som är viktig för dem och som de gärna vill berätta om.

Det visade sig att utegårdens terräng av berg, träd och buskar, utgör ställen för barnen när de vill gå undan och gömma sig eller spionera på andra. Ingen av barnen nämnde att man kunde gömma sig till exempel i förrådet, bakom lådan eller uppe i en klätterställning på någon av förskolorna, alltså de fasta redskapen som fanns på utegården.

Vi: Var kan man gömma sig någonstans, har ni något gömställe?

Barn: Ja, kom här är en göm koja, man sitter här och spionerar.

Vi: Ja, där!

Barn: Där är det bästa gömstället! (*bakom en bergsknalle*)

Vi går vidare nedför berget medan vi pratar.

Vi: Finns det någon plats där man får vara alldeles själv?

Barn: Där! (*pekar tillbaka mot bergsknallen där vi nyss var*)

Barn: Här! (*pekar nedanför berget vi står på*)

Vi: Där och här! Är det bra ställen att vara på?

Barn: Ja, ingen ser en.

Detta visar på att barnen hade ställen som de kunde gå till om de inte ville att någon skulle se dem och vara lite ifred från de andra.

Regler, motstånd mot regler, säkerhet

Barnen på båda förskolorna var väl medvetna om de regler som fanns på utegården och berättade ofta om dessa. De uttryckte ofta att det var fröknarna som bestämde vad som gällde. Reglerna uppfattades av barnen som dåliga, då de handlade om saker som barnen ville göra, men som de inte fick, och därmed stoppas deras inflytande över sådant de tyckte var viktigt. Flera av reglerna på Dinosauriens förskola handlade om att akta "småbarnen" vilket framkommer av nedanstående situation.

Vi: Finns det något mer ställe där ni inte får vara?

Barn: Man får inte klättra här i berget.

Vi: Vad kan hända då tro?

Barn: Man kan ramla ner, och då visar man småbarnen.

Vi: Då visar man småbarnen!

Barn: Då kommer småbarnen också göra det.

Vi: Ja, precis!

Barn: Och ibland kan man tro att man kan, fast man inte kan.

Vi: Ja så kan det vara, man tycker att det ser enkelt ut och så kanske det inte är så enkelt.

Barn: Fast det är kul att prova.

Här framkommer det tydligt att barnet vill utmana sig själv för risker genom att få prova, men att barnet måste anpassa sin lek och sitt utforskande för småbarnens skull. Hur kan detta påverka barnens möjligheter att utmana sig själva? Dock så fanns det en regel som de tyckte var bra, vilket handlade om att småbarnen inte fick vara överallt där de äldre fick vara.

Vi: Är det bra att ha regler då?

Barn: Att inte bebisarna får vara där uppe (*pekar mot berget*).

Vi: Jaha, de får inte vara där uppe det är bara ni äldre som får vara där.

Barn: Ja.

Vi tolkar detta som att barnen uppe på berget kände sig friare att leka där, då de inte behövde ta hänsyn till småbarnen på samma sätt som på övriga gården. Barnen på båda förskolorna berättade att de hade gjort motstånd mot satta regler, för att det både var spännande och roligt. På Björktrastens förskola fanns det större materiallådor som var låsta, dessa lådor skapade stor nyfikenhet hos barnen som de delgav oss.

Vi: Är det några grejer här bak, som ni inte får göra, har ni några regler här bak?

Barn: Man får inte klättra på lådan. Min kompis och jag har gjort det ändå.

Vi: Har ni fuskat lite alltså, vad sa fröken då?

Barn: Hon såg inte (*skrattar*).

Vi: Varför får man inte klättra på lådan?

Barn: Vet inte.

Vi: Varför gjorde ni det då?

Barn: Spännande!

Barn: Det är roligt.

Kan det vara så att när barn bryter regler gör det detta för att få utforska eller leka med något som de upplever som meningsfullt eller spännande? Barnen på Dinosauriens förskola berättade att de åkte rutschkana nedför ett litet berg, även om regeln var att de inte fick detta på grund av att de då förstörde sina kläder. Utifrån vår studie tolkar vi att barn bryter regler när de finner leken mer meningsfull än regeln som hindrar den.

Tillgång till material

Vi kan se tydliga begränsningar och regler som påverkar barnens inflytande över hur olika material får användas på utegården. Detta visades genom att barnen på Björktrastens förskola inte fick flytta sanden till andra platser, samt att visst material inte fick flyttas mellan utegårdarna. Eftersom det regnade vid alla våra intervjuer så blev tillgången till vatten ett återkommande ämne vid båda förskolorna, som både vi och barnen tog upp vid flera tillfällen. Barnen var väl medvetna om vilka regler som fanns på utegården vad gäller lek med vatten, de berättade att de inte fick spilla, skvätta på andra och blöta ner sig. Vattnet var fritt så länge de kunde hämta det själva i de vattenpölar som fanns på utegården. Krävdes ytterligare vatten, så hade barnen inte längre inflytande över detta, då det var ”fröken” som bestämde om de fick vatten eller inte. Detta berodde på, enligt barnen på Dinosauriens förskola, att vattnet i kranen kunde ta slut.

Vi: Så där tar ni själva vatten, det som är på backen...ja...och fröknarna ger er vatten där ifrån då (*kran på väggen*). Får ni alltid vatten när ni vill ha vatten eller?

Alla barn: Neeeej!!!

Barn: Det är fröken som bestämmer det.

Vi: Fröken bestämmer det! Varför får ni inte alltid vatten när ni vill, vad kan det bero på tror ni?

Barn: För att vi inte har regnkläder.

Vi: För att ni inte har regnkläder!

Barn: Om en har kläder som inte tål vatten då kan den ju inte vara med och då blir den ledsen.

Vi: Ja, men vad händer om ni ska ha vatten och det inte har regnat då, hur får ni vatten då?

Barn: Då går vi till den kranen där borta.

Vi: Det kan ni göra själva då eller?
Barn: Man behöver bara en nyckel.
Vi: Var finns nyckeln då?
Barn: Den är inne.
Vi: Jaha, den kan du hämta själv då när du ska ha vatten?
Barn: Nä, fröken måste bestämma de.

Detta visar på att barnens inflytande över tillgången av vatten när de önskade, påverkades av pedagogernas regler och förhållningssätt, och kunde därmed sätta stopp för deras utforskande av vatten. Det var tydligt på båda förskolorna att barnen inte fick blöta ner sig om de inte hade regnkläder, och att lek med vatten ofta hänvisades till regniga dagar.

Känns utegården utmanande, meningsfull och lockar den till utforskning?

Det visar sig genom barnens berättelser att de gärna söker sig till utmaningar, som att gunga högt och åka snabbt i rutschkanan, de önskar sig också klätterställningar eller svårare sådana samt ett hopp till cyklarna. Barnen på Björktrastens förskola hade en inlåst balansbana på sin utegård, och den fick bara besökas när pedagogerna bestämde detta, vilket gör att platsen inte alltid är tillgänglig när barnen önskar att leka där. De uttryckte också att de hellre ville vara på småbarnens utegård och att de upplevde sin egen som tråkig. De berättade att det var sandlådan med tillhörande material som lockade dem, eftersom de själva saknade en riktig sandlåda på sin utegård. Barnens inflytande över hur de kunde röra sig på utegården påverkades därmed av stängda dörrar. Barnen på Björktrastens förskola uttryckte att cyklarna var favoritredskapet, medan barnen på Dinosauriens förskola berättade att gungorna var den roligaste aktiviteten, och förevisade gärna dessa.

Vi: Vad är det någonstans som är den roligaste platsen på gården tycker ni?
Barn: Gungorna!
Vi: Gungorna är roligast, varför då tror ni?
Barn: För att då kan man ta hög fart.
Vi: Jaha!
Barn: Vet du! En gång så hoppade jag i så här hög fart, och vet du då hamnade jag i staketet.
Vi: Oj! Du får inte ta så hög fart då.
Barn: Det var bara roligt.

Barnen på Björktrastens förskola var inte lika angelägna om att förevisa gungan de hade på utegården. Däremot önskade barnen att det fanns vanliga gungor.

Vi: Har ni några gungor då?
Barn: Bara en kompisgunga.
Barn: Det finns inga här, det är bara en sån gunga.
Barn: Jag vill ha vanliga gungor.
Vi: Vanliga gungor!
Barn: Racergunger!
Barn: Racergunger!
Vi: Vad är en racergunga?
Barn: Dom är rosa!
Vi: Ja, det är ju snyggt.
Vi: Varför är det bättre med en vanlig gunga?
Barn: Man kan gunga själv.

Barn: Jag kan ta hög fart som jag vill.

Barn: Då kan vi gunga jämte varandra.

Vi upplevde att barnen inte tyckte att kompisgungan var så rolig, och att vanliga gungor var mer önskvärda. Detta kan kanske bero på att de vill ha möjlighet att kunna styra över gungans rörelser själva, vilket måste delas med andra på kompisgungan. Bakgrunden till denna tolkning kommer från barnens svar, om varför det var bättre med en vanlig gunga än en kompisgunga.

Sammanfattning

Vad berättar barnen om de regler som finns på utegården, och hur påverkar detta deras inflytande och utforskande? Det var pedagogerna, enligt barnen, som bestämde vilka regler som gällde på utegården. De flesta regler upplevdes vara sådant man inte fick göra, dock hände det att barnen gjorde motstånd mot satta regler, för att det både var spännande och roligt. Barnen kunde även bli hindrade i sitt utforskande av att testa sina egna gränser, på grund av regler som är till för att säkra småbarnens trygghet, de äldre barnen fick då anpassa sin lek för småbarnens skull. Många regler styrde barnens vardag på utegården, och därmed påverkade de barnens inflytande. Vi kan därför se ett samband mellan satta regler och barns inflytande till utforskande, då de regler som fanns stoppade barnens möjligheter till att göra sådant de i stunden ville göra. Vi menar därför att det är viktigt som pedagog att reflektera över sitt eget förhållningssätt till de regler som finns.

Vad berättar barnen om pedagogens agerande på utegården, och hur påverkar detta deras inflytande och utforskande? I vårt resultat kan vi se att barnen uttrycker att pedagogens agerande är att gå runt på utegården och ha koll på dem, och att de upplevde detta som tråkigt. Barnen uttryckte att pedagogerna ibland var med i deras lek och att detta var roligt. De ville gärna att pedagogerna lekte mer med dem, vilket kan tolkas som att barnen anser det viktigt att få dela sina upplevelser med pedagogerna. Utifrån vår studie kan vi se vikten av att en närvarande pedagog tar ett barns perspektiv, så att de kan utveckla barnens lek genom att bland annat reflektera över leken och satta regler som kan hindra barnens inflytande. Pedagogerna kan också med medforskande förhållningssätt se vad som behövs och tillföra material, så att leken förs vidare och därmed barnens utforskande.

I vår studie hittade vi också ett mönster i barnens lekar, att det mer var fantasilekar vid naturmarken jämfört med vid de fasta lekredskapen. Lekarna som barnen berättade om, utgjordes av två olika varianter. De lekar som skedde i bergen och vid träden, utgjordes av mer fantasi där vi inte såg någon koppling till någon specifik traditionell saga eller plats. Däremot visade det sig att deras lekar vid de fasta lekredskapen utgjordes av deras eller andras erfarenheter av olika platser eller ifrån sagornas värld.

Diskussion

Resultatdiskussion

Påverkar pedagogens förhållningssätt barnens möjligheter till inflytande på sin utegård och sitt utforskande av den, och i så fall hur? Ja, utifrån barnens berättelser, så kan vi se att detta påverkas genom pedagogens regler och att de ofta inte är närvarande i barnens lek.

Barnen på båda förskolorna såg inte pedagogerna som medforskare utan någon som endast gick runt, hade koll och var stöttande vid konflikter. De uttryckte att detta var tråkigt och de önskade att pedagogerna var mer närvarande i deras lek och utforskande. Vi menar att en närvarande pedagog är viktig i barnens lek, för att på så sätt upptäcka vad som händer och sker och för att kunna utveckla och stödja leken vidare. Betydelsen av en variationsrik utegård är inte allt, utan

det behövs även närvarande pedagoger med ett tillåtande förhållningssätt, de är alltså länken mellan barns utforskande och materialet som finns att tillgå (Barr m.fl., 2011; Änggård, 2012). Naturligtvis kan det vara svårt som pedagog att vara närvarande hela tiden hos alla barn, för vem ska prioriteras att vara nära? En viktig del att reflektera över som arbetslag är att se över de förhållningssätt och regler som gäller på utegården, och vad som kan behöva förändras för att barn i alla åldrar kan känna att de får inflytande i den. Det är kanske själva utformningen på utegården som behöver förändras eller kanske arbetslaget sätt att röra eller inte röra sig i den som utgör en viktig del för att kunna komma nära barnen och på så sätt bli medforskare i deras utforskande.

Vår reflektion är att om barn ska ges inflytande så krävs lyssnande pedagoger så att barnen kan göra sina röster hörda, vi ställer oss frågan hur pedagogen kan planera och utveckla verksamheten om de inte är nära barnen? För att barn ska kunna ges möjlighet att påverka och fatta egna beslut och för att pedagoger ska kunna planera och utveckla verksamheten utifrån barns idéer, så måste de få inflytande (Arnér, 2006). I en av våra intervjuer fick vi ta del av många barns önskan att få en piratflagga till deras balansbana, som de också använde som piratskepp, men det framkom att de inte hade frågat efter en sådan. Vi menar att det är viktigt som pedagog att sätta sig in i vad det är barnen leker och ha ett tillåtande förhållningssätt för att kunna hjälpa dem vidare, så leken kan kännas meningsfull för dem. Pedagogens förhållningssätt kan påverka barnens lek negativt om de inte förstår vad leken handlar om, och då kan de heller inte se vad de behöver för material, tid eller hjälp för att komma vidare (Arnér & Tellgren, 2006). Pedagogens förhållningssätt kan således påverka barns inflytande utifrån hur de agerar på sin utegård, som passiva eller som medforskare.

När barn kan röra sig långt ifrån pedagogerna så ges de mer inflytande över sin egen lek och sitt utforskande, eftersom pedagogen får svårare att se vad barnen gör och därmed styra deras handlingar (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011; Ribaeus, 2014). Vi menar att det är viktigt att också ta ett sådant här perspektiv på inflytande, då barnen inte alltid vill ha pedagogen nära, på grund av att de vill ha makt över sin egen lek. Barnen på Dinosauriens förskola nämnde några ställen bakom berget, där det var bra att vara om man inte ville synas eller om man ville spionera på någon annan. Kanske kan en sådan plats också användas av barnen för att göra saker som pedagogerna inte gillar. Vi finner det betydelsefullt att vara nära barnen i deras lek, men också att vara lyhörd för barnens signaler när de vill vara själva i sin lek, så att vi inte blir styrande över den.

Under våra rundturer med barnen framkom det tydligt att de flesta platser som barnen visade och berättade om, ofta utgjordes av någon regel. Dessa regler berättade barnen var sådant som de ofta inte fick göra, och som de tyckte var dåligt. Alla barn uttryckte att det var pedagogerna som bestämde på utegården, vilket gjorde att de inte frågade dem om sådant de ville ha. Kan detta bero på att barnen tar för givet att det redan är bestämt av pedagogerna hur det ska vara, och att de inte känner sig lyssnade på? Även om pedagogerna tar ett barns perspektiv på ett bra sätt, tar barn i alla fall för givet att det är pedagogen som bestämmer (Arnér & Tellgren, 2006).

Barnen på Björktrastens förskola hade platser som de själva inte kunde besöka utan att be om hjälp av en pedagog. Hur kan barnen påverkas av att inte få tillgänglighet till alla platser på utegården? Vi kan se det som att deras inflytande över utegårdens möjligheter hindras om platser begränsas, genom att leken kan bli avbruten, då barnen måste fråga pedagogen om lov att få vara där. Det kan också vara så att barnen väljer att leka med sådant som finns tillgängligt för dem, såsom cyklarna, där de kan känna att de får eget inflytande. Att barn tycker olika är viktigt att reflektera över, så att alla barn kan känna mening med att vara på utegården.

Pedagogens förhållningssätt och satta regler hindrar barns inflytande, leken blir villkorad då den utgår från det som erbjuds på utegården och vad de tillåts att göra där (Barr m.fl., 2011; Boverket, 2015; Engdahl, 2014; Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011; Fønnebø & Nordahl Rolfsen, 2014). Därmed kan vi se vikten av att barnen ges inflytande över planeringen och utformningen av utegården, så att deras önskemål kan lyftas fram. Vuxna tar inte alltid hänsyn till barnens åsikter utan planerar utegården utefter vad de tror att barnen vill ha (Arnér, 2006).

Vid Dinosauriens förskola kunde vi se att barnen var ivriga att visa oss olika platser på gården där de lekte sina fantasilekar eller bara tyckte om att vara, till exempel ett gömställe bakom berget, vid rutschkanan eller vid klätterträdet. Varje plats, med sitt material, hade sina särskilda funktioner som barnen visade hur de skulle användas i deras lekar. Barn får ett känslomässigt förhållande och skapar en gemenskap till sin utemiljö, detta kan bero på att de fysiskt utforskar sin omgivning, och för att främja utforskandet behövs en variationsrik utemiljö (Mårtensson, 2011). Vi kunde se en skillnad mellan förskolorna och barnens lekar då ena utegården var mer variationsrik än den andra. Vi upplevde att på Björktrastens förskola med en mindre variationsrik gård, så lekte inte barnen så många fantasilekar som på Dinosauriens förskola, och de var inte lika entusiastiska att visa olika platser för oss, vilket kan bero på att de inte hade så många platser att fysiskt utforska. Utegårdar som är naturrika och inte är planerade med för många fasta lekredskap, utgör en plats för barns fantasi där de kan forma platserna till vad de vill, och där det blir tillåtet att flytta material från en plats till en annan (Barr m.fl.; 2011; Eriksson Bergström, 2013; Änggård, 2008). Utifrån barnens berättelser såg vi att pedagogernas förhållningssätt till utevistelsen påverkade barnen på olika sätt. Barnens fysiska utforskande främjar deras hälsa och pedagogernas negativa förhållningssätt till utevistelsen kan sätta stopp för detta, genom att de bland annat sätter för många onödiga regler på utegården (Berkhuizen, 2014).

På Björktrastens förskola visade barnen oss en materiallåda som de inte fick klättra på medan de fick klättra på en bergsknalle som var högre, våra funderingar är om berget som är ett naturmaterial inte är anpassat till någon särskild aktivitet som gör att den får beträdas, till skillnad från materiallådan som kanske ansågs av pedagogerna som något som kunde gå sönder och inte var till för att klättras på? Vi funderar även på om det vara svårare att sätta regler för naturmaterial som inte är förutbestämt för en viss aktivitet? Pedagogernas förhållningssätt och regler formar utegårdens möjligheter och detta i sin tur påverkar barnen (Engdahl, 2014). Barnen berättade för oss att de klättrade på lådan i smyg när pedagogerna inte såg, vilket vi tolkar som att de tyckte det var något meningsfullt för dem att göra. Här kan man undra om det visade sig vara en onödig regel som satte stopp för barnens fysiska utforskande? Vi menar att det är viktigt som pedagog att reflektera över vad barnen vill göra på utegården genom att vara närvarande, och inte hämma deras fysiska aktiviteter och utforskande och därmed även deras hälsa, genom att sätta onödiga regler. Barnens grundläggande hälsa kan påverkas negativt om de inte har ett eget inflytande över sitt fysiska utforskande (Boverket, 2015). Vi frågar oss om det är ett säkerhetstänk från pedagogerna att inte ge barnen för mycket inflytande på utegården, eller om det blir en maktsituation där man inte vill att barnen ska styra för mycket? Det är pedagogerna som har makten om barn får göra sig hörda eller inte, det är de som sätter reglerna över utegårdens möjligheter och det finns pedagoger som tror att det blir kaos när barn ges inflytande (Arnér, 2006; Arnér & Tellgren, 2006).

Barnen på båda förskolorna nämnde olika gömställen där de kunde gömma sig, för att få vara i fred eller för att spionera på andra. Dessa ställen var vid bergen och träden och inte i förråd eller vid fasta lekredskap. Detta kan visa på att barn behöver ställen som de kan gå till om de inte vill att någon skall se dem och vara lite ifred från de andra, det är alltså viktigt att

möjligheter ordnas för detta på utegården. Vi funderar på om detta kan bero på att pedagogerna oftast placerar sig vid lekredskapen, och det är därför som barnen använder ställena kring bergen och träden som gömställe. Andra studier har visat att naturrika utegårdar skapar platser för barnen att gå undan i för att vila och finna ro (Björklid, 2005; Engdahl, 2014; Grahn, 1997; Mårtensson, 2004; Ånggård, 2012).

Barnens berättelser visade att de gärna sökte sig till olika risktaganden, vilket vi tolkar som att barnen gärna vill kunna utmana sig själva och se var sina egna gränser går. Dessa risktaganden stoppades dock i flera fall av uppsatta regler, som enligt barnen på Dinosauriens förskola fanns för att inte småbarnen skulle komma till skada. Vi kan med detta se att de äldre barnen måste anpassa sin lek och sitt utforskande för småbarnens skull, och därmed påverkas deras inflytande till att få testa och utmana sig själva. Regler och begränsningar var barnen får leka, sätts ofta utefter barnens ålder (Engdahl, 2014). Att tillfråga barnen och reflektera i arbetslaget över hur en utegård ska kunna anpassas till alla barn mellan ett och fem år utan att tillföra en massa regler, tror vi är en viktig del för att kunna ge barn inflytande och inte hindra dem i deras utforskande och lek. Barn behöver utmanas under säkra förhållanden men med ett visst risktagande (Boverket, 2015). Vad menas då med ett visst risktagande? Naturligtvis så ser pedagogerna olika på vad som är en risk eller inte, utifrån sina egna erfarenheter, därmed påverkas barnen i sin tur utifrån vilka regler som sätts efter dessa synsätt och hur utmanande utgården blir för dem. Tillslut kanske de finns så många regler på utegården att det inte blir kvar några utmaningar på grund av dessa, vilket kan leda till att barnen skapar egna faror för att få spänning i tillvaron. En utegård som inte ger barn tillräckligt med utmaningar, kan leda till att barn försöker skapa sådana själva, vilket kan leda till större risker för barnet (Grahn, 1997). Hur kan då barns egna utmaningar leda till större risker för dem? Då det är svårt som pedagog att förutse barns egna utmaningar och risktaganden, kan detta innebära att barnens testande sker på platser där ingen pedagog är närvarande eller att de gör något oväntat, och därmed kan barn skadas allvarligt. Vikten av att samtala med barn om sin utgård blir här tydlig, för att på så sätt få veta om barnen upplever sin utgård tillräckligt utmanande eller om den bör tillföras något. Barnen berättade att de ibland bröt mot satta regler i smyg när inte fröken såg, detta gjordes när något upplevdes som roligt och spännande enligt barnen. För många regler på utegården om vad barn inte får göra, kan stoppa deras nyfikenhet att utforska den, då de hela tiden måste ha koll på vad de får och inte får göra (Berkhuizen, 2014; Grahn, 1997). Vi menar att en utegård där det finns alltför många regler, troligtvis inte upplevs som meningsfull för barnen, då de hela tiden måste beakta dessa i sin lek. Regler bör reflekteras av pedagogerna om varför de finns, då dessa kan hindra barnens utforskande och att få testa olika utmaningar för att se var deras egna gränser går.

Vi ställer oss därför frågan vad man kan göra vid platser som innebär en risk för barnen, istället för att sätta upp regler? För att inte stoppa barns utforskande bör många regler tas bort och pedagogerna bli mer tillåtande, men finnas till hands där det kan uppstå risker (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011). Detta förfaringssätt med en närvarande pedagog, kan vara ett sätt för att ge barn mer inflytande över olika utmaningar som kan innebära risker för barnet, men där pedagogen kan vara en hjälpande hand om det behövs. På detta sätt kan kanske barnen uppleva utegården som mer meningsfull, och de får möjlighet att utforska den utan regler som sätter stopp för detta. En viktig aspekt för att barn ska få möjligheter till att utmana sig själva och se vad sina egna gränser går på utegården, utgörs av pedagogens förhållningssätt till risktaganden och till vilka regler som sätts på grund av dem. Barns inflytande över sitt utforskande påverkas därmed av pedagogens förhållningssätt, vilket också Engdahls (2014) studie visar.

Barnen berättade för oss om vad de lekte vid de fasta lekredskapen och vid naturställena, på så vis framkom det att dessa ställen hade flera funktioner för dem. En studie av Änggård (2012) visade på att fasta lekredskap endast hade en förutbestämd funktion och därmed begränsade de barnens fantasi, medan naturmaterial och platser har två, sin egen funktion och även att den kunde förvandlas till det barnen vill ha den till. I vår studie kunde vi dock se att barnen på Dinosauriens förskola tillskrev rutschkanan med en annan mening än att bara åka i den, den utgjorde basen för deras Liseberg. På så sätt tillskrev barnen platsen meningsfullhet utifrån vad deras intressen och erfarenheter fanns. Vi menar därför till skillnad från Änggård, att fasta lekredskap visst kan ha två funktioner, vilket visades bland annat genom barnens Lisebergslek och att de även åkte på vanligt vis i den. Vi menar också att en observerande pedagog tolkar vad den ser utifrån sina egna erfarenheter, vilket betyder att pedagogen kanske inte vet vad barnen egentligen gör, därav vikten att vara en närvarande pedagog som hör vad barnen pratar om. Doverborg och Pramling Samuelsson (2012) tar upp ett fall där pedagogerna ansåg att barnen for runt i ett meningslöst hoppande och klättrande på utegården vid sina observationer, men vilket visade sig vara en stuntmanlek när barnen tillfrågades och pedagogerna kunde då tillföra material för att utveckla leken vidare. Änggård (2012) och Cele (2006) menar att när barnen gör platsen till sin, så tillskrivs den mening. Här kan vi åter igen se vikten av att lyssna på barnens berättande om hur de upplever sin utegård och vad som gör den meningsfull för dem.

Barnen på Dinosauriens förskola berättade att gungorna var deras favoritställe, där de kunde ta hög fart, medan barnen på Björktrastens förskola hade cyklarna som favorit, dock nämnde de att de hellre ville ha vanliga gungor än kompisgungan, där de själva kunde gunga högt. Våra tankar om varför vanliga gungor lockar barnen mer kan vara att de inte måste dela dem med någon annan och att de själva kan styra över gungans rörelser. Barnens förklaringar var också att kunna gunga bredvid sin kompis, vilket verkar vara meningsfullt för dem. Våra tankar är också att barnen är ute efter spänning, rörelse och utmaning som de kan påverka med sin egen kropp och får därmed inflytande över dessa lekredskap. Att gungorna har betydelse för barnen framkommer genom att de gärna ritat och berättat om dem i sina teckningar och att de inte bara gungar själv utan också tittar på när andra gör det (Mårtensson, 2004).

Tillgången till mycket löst naturmaterial saknades på båda förskolorna, vatten var det enda material som fanns rikligt av, men dock bara vid regn om barnen själva skulle få inflytande över det, annars var det pedagogerna som bestämde. Vatten kan vara ett sådant material som har fler funktioner än ett och används flitigt av barn i olika situationer (Björklid, 2005; Engdahl, 2014; Grahn, 1997; Mårtensson, 2004; Änggård, 2012). Vid båda förskolorna fanns regler vad gällde lek med vatten som barnen var väl medvetna om, och utifrån detta kan vi se att deras utforskande begränsades av dessa. Vid Björktrastens förskola fanns också bark och kottar som underlag vid ett fast lekredskap, men dessa fick ej förflyttas enligt barnen. De fick heller inte flytta på sanden till någon annan plats eller flytta på saker mellan de olika gårdarna. Här hade det varit intressant att ta del av pedagogernas syn på löst naturmaterial, såsom vatten, sand, pinnar och stenar hur dessa material kan upplevas utifrån pedagogens perspektiv och hur dessa får förflyttas på utegården. Att förflytta material till olika platser visar sig ofta vara otillåtet för barn, men varför det är så kan pedagogerna inte förklara (Fønnebø & Nordahl Rolfsen, 2014). Det är här vi kan se att pedagogens förhållningssätt till detta har stor betydelse, om barn får möjlighet att flytta material till andra platser eller inte och därmed om de ges inflytande över sitt eget utforskande. Vi menar att det är viktigt att reflektera över rådande regler, varför finns de och hur skulle det bli om man skulle ta bort dem?

Metoddiskussion

Walk and talk metoden upplevde vi som ett bra sätt att intervjua barnen på då vi fick fram barnens berättande på ett lekfullt och konkret sätt. De flesta barnen i alla grupper var så ivriga att visa oss utegården, att när vi ansåg oss färdiga med våra frågor så ville barnen ändå berätta mer för oss. Vissa barn i gruppen styrde mer vad som skulle visas och berättas, vilket kunde få andra barn att bara hänga med istället för att ge sin egen åsikt. Detta kan ha påverkat vårt resultat, genom att vissa barn inte fick göra sina röster hörda. Några barn hade så bråttom att visa allt på utegården att vi inte hann ställa alla frågor vi hade tänkt oss på vissa platser, vilket gjorde att vi fick återkomma till platserna för att kunna ställa våra följdfrågor. Vi kan inte se att vi kunde gjort på ett annorlunda sätt då vår metod gick ut på att följa barnens rytm på utegården och vad de hade att berätta och visa oss. Om barn får berätta och visa runt i den konkreta miljön som efterfrågas, så blir berättandet mer naturligt (Boverket, 2015; Engdahl, 2014; Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011). Däremot så upplevde vi att antalet barn inte bör överskrida mer än tre barn i varje grupp, då större grupper gärna ville dela på sig och springa iväg åt olika håll för att förevisa utegården. Detta gjorde att vi också fick dela på oss för att följa varsin grupp, vilket försvårade att veta vilka frågor som hade tagits upp, det blev också ett mer tidskrävande arbete att sammanfoga våra transkriberingar från bådas ljudupptagningar.

Vi upplevde att vår semistrukturerade intervjumetod blev som ett samtal mellan barnen och oss och inte som en fråga-svar intervju, där barnen kan känna att de är tvungna att komma med ett svar som vi förväntar oss. Barnen kunde prata fritt om vårt ämne utan att bli styrda av förutbestämda frågor. På detta sätt fick vi fram svar som troligen inte hade visats i en strukturerad intervjumetod. Om vi ska se utifrån vårt eget perspektiv så hade en strukturerad intervju varit lättare och enklare att analysera. Eftersom frågorna då hade varit ställda på samma vis till barnen, så hade det underlättat vid analysen då barnen hade svarat på lika frågor. Ur barnens perspektiv så hade strukturerad intervju troligen känts som en maktsituation. För att minska känslan av att det blir en maktsituation för barnen, är det viktigt att delta i deras vardag och anpassa metoden efter dem (Saar & Löfdahl, 2014).

Metoden *dockan som redskap* underlättade kommunikationen med vissa grupper eller enskilda barn, där vi upplevde att det var svårare att få kontakt. I dessa fall blev dockan ett hjälpmedel att få barnen att bli nyfikna och trygga i situationen, detta visades genom att barnen började skratta och prata med både dockan och oss. Alla barnen verkade välkomna dockan Charlie, men vissa barn tog till sig den mer än andra, vilket visar på barns olika behov av hur de vill kommunicera. En docka kan uppmuntra till att få barn att berätta, för en del barn är det mer viktigt än för andra att kommunicera på ett sådant sätt (Forsberg Ahlcrona, 2009). En del tog med dockan Charlie i sina lekar som skulle förevisas för oss, vilket kan ses som att dockan blev delaktig i deras lek, medan andra inte nämnde dockan alls. En del barn brydde sig om dockan Charlies känslor och vad han ville göra och tyckte om, barnen visade på så sätt att dockan hade en personlighet som de tog hänsyn till i sin kommunikation med dockan. Någon nackdel att använda sig av dockan, kunde vi inte se. Utifrån vårt eget perspektiv kändes dockan också som en trygghet för oss själva, då det inte alltid är så lätt att veta vilket sätt som får igång ett samtal med okända barn, samt att dockan kan ställa frågor som en vuxen inte skulle ställa annars.

I stort så ser vi att våra metoder har utgjort en bra grund för att få fram barnens berättelser. Vi menar dock att en längre studie över tid, där även pedagogerna intervjuades och där både pedagoger och barn observerades på utegården, hade gett oss ett mer sanningsenligt resultat då de hade kunnat jämföras mot varandra.

Slutsats och vidare forskning

Vi såg att barns inflytande påverkas av olika faktorer, där den största delen beror på alla de regler som finns i verksamheten, vilket är i linje med många andra studier i ämnet som till exempel Arnér och Tellgren (2006), Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2011) samt Fønnebø och Nordahl Rolfsen (2014), vilka alla menar att barns inflytande kan bli villkorat av pedagogens förhållningssätt och regler. Vi ser det som betydelsefullt att pedagoger är närvarande, lyssnande samt att de reflekterar över sitt eget förhållningssätt och verksamhetens satta regler. Ett sådant reflekterande utgör en viktig del för att barn ska få göra sina röster hörda och därmed få inflytande över sin vardag på utegården. Barns åsikter, erfarenheter och intressen skall tas tillvara för att ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av den pedagogiska verksamheten, för att på så sätt skapa möjligheter till meningsfullt utforskande (Lpfö98/Skolverket, 2010). Pedagogerna är de som ger möjligheter och förutsättningar för vad som finns hos barnen att utforska, vi menar därmed att det är viktigt att barns intressen utanför förskolan lyfts fram, för att utegårdens planering inte ska utgå från vad pedagogerna tror att barnen vill ha. För att en variationsrik utegård ska kunna utnyttjas fullt ut av barnen är det av stor betydelse att barnen ges inflytande över den. Då kan den bidra än mer till för barns utforskande, lärande och hälsa.

Eftersom barnen upplevde att pedagogens agerande på utegården var att gå runt och ha koll på dem, istället för att leka med dem, så hade det varit intressant att undersöka vidare hur pedagogerna själva ser på sitt agerande på utegården och varför de agerar som de gör där. Det hade också varit intressant att ta reda på hur de ser på utegårdens möjligheter, och hur de tar tillvara på dessa. En sådan studie kan kanske visa orsakerna till varför barnen upplever att pedagogerna inte är närvarande i deras lek.

Ett mönster vi fann i barnens lekar, var att fantasilekar var vanligare vid naturmarken jämfört med vid de fasta lekredskapen. Detta hade varit intressant att göra en fördjupad forskning om, för att se om det framkommer vid fler studier att barnens lek skiljer sig åt, beroende på om den sker i naturmark eller vid fasta lekredskap på utegården. En sådan studie kan kanske visa på vikten av att planera in naturmark på förskolors utegårdar.

Referenslista

Arnér, E. (2006). *Barns inflytande i förskolan - problem eller möjlighet för de vuxna?: en studie av ett utvecklingsarbete och dess betydelse för att förändra pedagogers förhållningssätt till barns initiativ* (Licentiatavhandling, Örebro Universitet, Pedagogiska institutionen). Från <http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:716104/FULLTEXT01.pdf>

Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan: en fråga om demokrati*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Arnér, E. & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna: att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Barr, A., Nettrup, A. & Rosdahl, A. (2011). *Naturförskola: lärande för hållbar utveckling*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Berkhuizen, C. (2014). *De yngsta barnens möjligheter till samspel på förskolegården* (Licentiate dissertation, Malmö högskola, Fakulteten för lärande och samhälle). Från <http://dspace.mah.se/handle/2043/18052>

Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö: En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola* (Forskning i fokus, nr 25). Stockholm: Liber. Från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1827>

Boverket. (2015). *Gör plats för barn och unga!: En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö* (Rapport, nr 2015:8) Karlskrona: Boverket och Movium. Från <http://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2015/gor-plats-for-barn-och-unga/>

Cele, S. (2006). *Communicating Place. Methods for understanding children's experience of place*. (Doctoral dissertation, Stockholm university, Department of Human Geography). Från <http://su.diva.portal.org/smash/get/diva2:186613/FULLTEXT01>

Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn: makt, normer och delaktighet i förskolan*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2013. Stockholm.

Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (2012). *Att förstå barns tankar: kommunikationens betydelse*. (4., [rev.] uppl.) Stockholm: Liber.

Engdahl, K. (2014). *Förskolegården: En pedagogisk miljö för barns möten, delaktighet och inflytande* (Avhandling, Umeå universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap). Från <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:703394/FULLTEXT02.pdf>

Engdahl, K. & Ärlemalm-Hagsér, E. (2011) *Barns delaktighet i det fysiska rummet: Svenska OMEP:s utvecklingsprojekt med stöd av Allmänna arvsfonden 2007–2010*. Halmstad: Bulls Graphics. Från <http://www.omep.org.se/uploads/files/omep.uppslag.pdf>

Ericsson, I., Grahn, P., Skärbäck, E. (2010). *Värna närmiljön för fysisk och psykisk hälsa*. *Idrottsforum.org/feature*. *Educare*, (1), 80-101. Från http://idrottsforum.org/features/eriing/eriingetal_100310.html

Eriksson Bergström, S. (2013). *Rum, barn och pedagoger. Om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö* (Doktorsavhandling, Umeå universitet, pedagogiska institutionen). Från <http://umu.diva-portal.org/>

Forsberg Ahlcrona, M. (2009). *Handdockans kommunikativa potential som medierande redskap i förskolan* (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik). Från <http://hdl.handle.net/2077/20889>

Forsberg Ahlcrona, M. (2012). *Förskolans didaktik och dockan som redskap: kommunikation och skapande i förskolan*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Fønnebø, B. & Nordahl Rolfsen, C. (2014). Areal til skapende lek, læring og utforskning i barnehagen. *Journal of Nordic Early Childhood Education Research* 7(1), 1-11. Från <https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/742>

Grahn, P. (red.) (1997). *Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? : utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: MOVIMUM.

Löfgren, H. (2014). Lärarberättelser från förskolan: Forskningsstrategier. I A. Löfdahl, M. Hjalmarsson & K. Franzén (red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (1. uppl.) (s.144-156). Stockholm: Liber.

Mårtensson, F. (2004). *Landskapet i leken: En studie av utomhuslek på förskolegården* (Doktorsavhandling, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsplanering). Från <http://pub.epsilon.slu.se/803/1/Fredrika20050405.pdf>

Mårtensson, F. (2011). Miljöpsykologiska perspektiv på barns naturkontakt i *Den nyttiga utevistelsen? Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang* (s. 55-81). (Naturvårdsverkets rapport 6407). Stockholm: Naturvårdsverket. Från <http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6400/978-91-620-6407-5/>

Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (4., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Ribaeus, K. (2014). *Demokratiuppdrag i förskolan* (Doktorsavhandling, Karlstads universitet, Institutionen för pedagogiska studier). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:697246/FULLTEXT01.pdf>

Roos, C. (2014). Att berätta om små barn – att göra en minietnografisk studie: Barnperspektiv och/eller barns perspektiv. I A. Löfdahl, M. Hjalmarsson & K. Franzén (red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (1. uppl.) (s. 46-57). Stockholm: Liber.

Saar, T., Löfdahl, A. (2014). Om perspektiv på barn, barndom, förskola: Barns inflytande över forskningsprocessen. I A. Löfdahl, M. Hjalmarsson & K. Franzén (red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (1. uppl.) (s. 22-31). Stockholm: Liber.

Sverige. Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Söderström, M., Boldemann, C. & Mårtensson, F. (2013). Förutsättningar för förskolepersonal att få en hälsofrämjande arbetsplats i utemiljön. *Socialmedicinsk tidskrift*, 90(4), 545-555. Från <http://socialmedicinsktidskrift.se/smt/index.php/smt/article/view/1026/840>

Trost, J. (2012). *Enkätboken*. (4., uppdaterade och utök. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Änggård, E. (2008). Skogen som lekplats: Naturens material och miljöer som resurser i lek. *Nordisk Pedagogik*, 29, 221-234. Från <http://www.idunn.no.ezproxy.server.hv.se/np/2009/02/art07>

Änggård, E. (2012). Att skapa platser i naturmiljöer: Om hur vardagliga praktiker i en *I Ur och Skur-förskola* bidrar till att ge platser identitet. *Nordisk Barnehageforskning*, 5 (10), 1–16. Från <https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/viewFile/414/411>

Uppdelning av vårt examensarbete

Helena Hansson har tagit del av texter från Barr, Nettrup & Rosdahl, 2011; Björklid, 2005; Boverket, 2015; Engdahl, 2014; Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2011; Forsberg Ahlcrona, 2009; Forsberg Ahlcrona, 2012; Fønnebø & Nordahl Rolfsen, 2014; Grahn, 1997; Mårtensson, 2004 och Änggård, 2012. Helena var också den som agerade som dockan Charlie.

Camilla Svensson har tagit del av texter från Arnér, 2006; Arnér, 2009; Arnér & Tellgren, 2006; Barr, Nettrup & Rosdahl, 2011; Berkhuizen, 2014; Cele, 2006, Ericsson, Grahn & Skärbäck, 2010; Eriksson Bergström, 2013; Mårtensson, 2011; Ribaeus, 2014; Söderström, Boldemann & Mårtensson, 2013 och Änggård, 2008. Camilla var också den som översatte den engelska litteraturen.

De texter vi tog fram till forskningsöversikten har vi sedan delgett varandra för att tillsammans gå igenom och bearbeta dem till en text, som vi båda har känt oss nöjda med. Övriga delar har vi valt att helt samarbeta om, för att på så sätt få tillgång till hela processen i vårt examensarbete, vilket har varit viktigt för oss, för att få en helhet i arbetet.

Missivbrev

Hej!

Vi är två studenter från Högskolan Väst som läser till förskollärare, och som nu ska göra vårt examensarbete. Vårt syfte med studien är att få fram barnens tankar om sina möjligheter att påverka sin utegård, vilket kan ge ny insikt om pedagogens agerande på utegården sedd utifrån barns perspektiv.

Vi kommer att intervjua barnen på så sätt att några barn i taget får följa med oss ut på gården och berätta om sina möjligheter till olika lekar och andra upptäckter. De barn som vi kommer att intervjua har först blivit informerade om att de ska berätta och visa vad de gör på sin utegård, och att deras berättelser kan göra så att pedagogerna vet hur barnen vill ha det där, sedan har de fått välja om de vill vara med eller inte. Vi talar även om för barnen att de får lov att avbryta sitt deltagande och att de när som helst kan gå därifrån. Vi kommer att göra intervjuerna på ett lekfullt sätt så att barnen i största mån känner sig bekväma med situationen. Samtalen med barnen kommer att spelas in, efter deras samtycke, för att hjälpa oss att komma ihåg vad de har sagt. Dessa ljudinspelningar kommer att raderas när examensarbetet är klart och godkänt.

Resultatet på vår studie kommer endast att användas i forskningsändamål och inte utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften. Barnen och förskolans namn kommer inte att synas i det färdiga examensarbetet.

Eftersom barnen på förskolan är under 15 år, så behöver vi ert samtycke som vårdnadshavare för att barnen ska få lov att delta i vår studie. Se bilaga.

Vi hoppas på många roliga samtal med era barn!
Med vänlig hälsning

Helena Hansson och Camilla Svensson

Samtycke

Vi ger vårt samtycke till att _____ (barnets namn) får delta i studien, om barnens tankar om sina möjligheter att påverka sin utegård, och får därmed intervjuas av Helena Hansson och Camilla Svensson från Högskolan Väst.

Datum

Vårdnadshavare 1

Vårdnadshavare 2

**Samtyckesdelen lämnas tillbaka till förskolans personal
senast den _____**

Högskolan Väst
Institutionen för Individ och Samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se